

Izaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVI

Cena lista je \$6.00

Entered as second-class matter January 18, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO 23, ILL., TOREK, 29. AVGUSTA (AUGUST 29), 1944

Subscription \$6.00 Yearly

ŠTEV.—NUMBER 169

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Ruske čete naglo prodirajo proti Bukarešti

Cete britske armade ustanovile nova mostišča na severozapadni strani Pariza. Nemško poveljstvo odredilo umik vojaštva z ozemlja med Rouenom in Dieppem. General Eisenhower in člani njegovega štaba v Parizu. Zavezniki ujeli 23,000 sovražnikov v južni Franciji. Ruske oklopne in motorne kolone se bližajo Bukarešti. Moskva pravi, da so Rusi ujeli več tisoč nemških vojakov v Rumuniji. Berlin priznal kritično situacijo

London, 28. avg.—Radio Moskva poroča, da so sovjetske čete prodirale do Galatske odprtine in da se bližajo Bukarešti, glavni mestu Rumunske. Okupirale so mesto Brailo, veliko pristanišče ob Donavi, 12 milj južno od Galatije. Istočasno je berlinski radio poročal, da je sovjetska artilerija prečkala ogrsko mejo.

Braila je zadnja nemška trdnjava pred Bukarešto. Ta leži ob izlivu reke Serete v Donavo. Operacije na tej fronti vodi general Tolbuhin, poveljnik tretje sovjetske armade. Ruske čete so oddaljene manj ko 100 milj od Bukarešte.

Zavezte Braila je naznanil premier Stalin in dodal, da je okupacija sledila po kratki bitki.

Zavezniki stan v Franciji. 28. avg.—Čete druge britske armade so prečkale reko Seine pri Vernonu, 38 milj severozapadno od Pariza, in ustanovile nova mostišča. Nemci se umikajo na vsej fronti.

Na južni strani Rouena so kanadske čete zasedle strateške pozicije med Elbeufom in Ponte de l'Arche. Zavezniki imajo najmanj devet mostišč na reki Seine. Nemško poveljstvo je odredilo umik čet z ozemlja med Rouenom in Dieppem. Nemci še drže ozemlje pri Havru, veliki francoski luki.

Glavni del nemške sile je koncentriran na severni strani Rouena. Bombe, katere so vrgli ameriški in britski letalci, so razbile čez 500 nemških tankov in motornih vozil na ozemlju pri Rouenu.

Zavezniki stan je razkril, da je bilo 22 nemških generalov in eden admiral ubitih, ranjenih in ujetih od invazije Francije. Nekateri nemški generali so izgubili s francoske fronte. Med generali, katere so zavezniški ujeli v Franciji, so Schlieben, Chaltitz, Eilfeldt, Spang in Menny.

Pariz, 28. avg.—General Dwight D. Eisenhower, vrhovni poveljnik zavezniške oborožene sile v Evropi, je dospel v Pariz, kjer so ga prebivalci navdušeno pozdravljali. Z njim vred so prišli člani generalnih štabov ameriške, britske in francoske sile.

„Prišel sem v Pariz, da pozdravim enote francoske sile, ki so osvobodile prestolnico,“ je rekel Eisenhower v svojem govoru ob Slavoloku zmage.

V Parizu se nahaja tudi general Charles de Gaulle, predsednik francoskega narodnega odbora. V Parizu se sestavlja nova francoska vlada. Člani francoskega odbora so zapustili Alzir in odpotovali v Pariz.

Rim, 28. avg.—Zavezniki čete uničujejo ostanke nemških divizij v južni Franciji, ki beže po dolini ob reki Rhone proti severu. Od invazije južne Francije so zavezniški ujeli čez 23,000 Nemcev.

Odpor nemške sile v Toulonu, mornarični bazi ob Sredozemskem morju, je bil zlomljen po devetih dneh obleganja. Nekateri nemški vojaški enote so se umaknile na bližnji polotok, ki dominira luko.

Cez tisoč nemških vojakov se

je podalo zaveznikom na severni strani Grenobla. Ameriške čete prodirajo proti Valenci, glavnemu mestu province Drome. Zavezniki poveljstvo molči o operacijah čet, ki se vane proti Italiji in Švici.

London, 28. avg.—Plaz ruskih tankov in motorne pehote se vali v osrčje Rumunije, ki je kapitulirala pred zavezniki in napovedala vojno Nemčiji. Rusi so zgradili nemške utrbe v odprtini med Galatijem, reko Donavo in Karpatskim gorovjem. Moskva poroča, da so Rusi ujeli več tisoč nemških vojakov, ki so skušali pobegniti skozi odprtino v Rumunijo.

Nemške čete so bile poražene v bitkah z Rusi pri Galatiji in Foscaniju. Sovjetske kolone se zdaj vane naprej preko oljnega polja pri Ramnical-Saratu v smeri Bukarešte. Prve so dosegle na ozemlje, ki je oddaljeno samo 70 milj od rumunskega glavnega mesta.

Rumnical-Sarat je na robu bogatega rumunskega oljnega polja pri Plestiju, ki je zalagalo nemško motorno mašino z oljem. Poročilo iz Bukarešte pravi, da so rumunske čete zapovedane v ljutih bitkah z Nemci v bližini oljnega polja. To dalje pravi, da so zavzele prelaze v Karpatskem gorovju.

Berlin je priznal, da je položaj nemških čet v Rumuniji kritičen.

Moskva je naznanila, da so Rusi ujeli 18,000 Nemcev samo v enem sektorju rumunske fronte.

Sovjetske čete so izvajale nadaljnje uspehe v vojnih operacijah v Estoniji. Tretja ruska armada je okupirala čez sto vasi in naselbin v zadnjih dveh dneh.

Sporazum med Francozi in zavezniški

Funkcije civilnih administracij določene

London, 28. avg.—Vlad Velike Britanije in Amerike sta naznanili sklenitev sporazuma s francosko provizorično vlado, ki določa funkcije civilnih administracij v osvobojenih francoskih pokrajinah.

Sklenitev sporazuma je sledila izmenjavi pism med generalom Eisenhowerjem, vrhovnim poveljnikom zavezniških armad v Evropi, in generalom Koenigom, poveljnikom francoskih notranjih sil. Sporazum se tiče tudi jurisdikcije, razpolaganja bojnega materiala, razpečavanja živil in denarstva.

Namen sporazuma je preprečiti konfuzije, slične oni, ki je nastala po preuranjenim naznanilom iz glavnega stana generala Charlesa de Gaulle, predsednika francoskega odbora, o osvoboditvi Pariza.

Pogoji sporazuma določajo, da general Eisenhower obdrži oblast v vseh zadevah administracije. Provizorična francoska vlada bo izvrševala funkcije v podporo prebivalcev osvobojenih pokrajin.

Fašisti streljali na De Gaulle

General ni bil ranjen v napadu

London, 28. avg.—Francoski fašisti so skušali ubiti generala Charlesa de Gaulle, predsednika narodnega odbora, se glasi v London dospel poročilo. Prvi strelji so bili oddani na generala, ko se je nahajal na trgu Concordu, drugi pa v katedrali Notre Dame, ko se je vršila spominska maša.

De Gaulle ni bil ranjen v napadu. Poročilo o streljanju na generala je objavil pariški list La Libération.

Poročilo pravi, da so streljanju sledile bitke med fašisti in rodoljubi. Med ljudmi je nastala panika, ko so počili strelji.

Lov na izdajalce in one, ki so sodelovali z Nemci, se nadaljuje v Parizu. Več sto je bilo aretiranih. Med temi je Bernard Fay, katerega je Pierre Laval, predsednik lufarske vlade v Vichyju, imenoval za načelnika francoske narodne knjižnice.

Bombe uničile nemško križarko v napadu

London, 28. avg.—Bombe, katere so vrgli ameriški letalci na nemško brodovje v Brestu, Francija, so uničile eno križarko in poškodovale štirinajst drugih ladij in parnikov. Vsi letalci so se srečno vrnili v svoje baze po izvršenem napadu.

Demonstracije proti italijanskemu kralju

Rim, 28. avg.—Zborovanje, ki ga je sklicala stranka akcije, se je spremenilo v demonstracije proti kralju Viktorju Emanuelu. Mnogočica je kričala in zahtevala, da mora biti kralj takoj postavljen pred sodišče kot izdajalec in podpornik Mussolinijevega fašističnega režima.

BOJAZEN PRED INVAZIJO FILIPINSKIH OTOKOV

Japonci odredili evakuacijo civilistov iz Manile

AMERIŠKA LETALA NAD MANDŽURIJO

London, 28. avg.—Nemška časniška agentura DNB je citirala poročila iz Tokija, ki izražajo bojazen pred ameriško invazijo Filipinskih otokov. Japonci evakuacijo civilistov iz Manile, glavnega mesta Filipinskih otokov.

Strah Japoncev pred ameriški bombnimi napadi na Manilo je narekoval evakuacijo civilistov.

Tokijsko radijsko poročilo, ki je bilo preštevano v Londonu, pravi, da je predsednik Laues (japonska lutka na Filipinih) omejil tudi potniški promet v Manilu.

Uveljavljena je bila odredba, da ne more nobena oseba priti v Manilo brez posebnega dovoljenja. Le v izrednih slučajih bodo izdana dovoljenja za vstop v mesto. Oni, ki bi kršili odredbo, bodo težko kaznovani.

Japonska časniška agentura Domei poroča, da so se ameriška bojna letala pojavila nad Anshanom, mestom v južni Mandžuriji. Letala so priletela nad mesto z baz na Kitajskem.

Radio Berlin je prej citiral poročila poveljstva japonske armade in mornarice, da so ameriški letalci izvršili dva napada na Šanghaj.

Zavezniki stan na Pacifiku. 28. avg.—General Douglas MacArthur je naznanil bombne napade na japonsko pozicije na otoku Davao v južnem delu Filipinskega otočja. Glavni stan admiral Chesterja W. Nimitza poroča, da je ameriška sila okupirala važne pozicije na otokih v bližini Filipinov, kar pojasnjuje bojazen v Tokiju pred ameriško invazijo.

Ameriški letalci so metali bombe na japonski konvoj pri otoku Yapu, 525 milj južnozapadno od Guama. Bombe so potopile tri japonske parnike.

Peta nova poslanica Francozom

Maršal, Laval in Herriot odvedeni v Nemčijo

Pariz, 28. avg.—Maršal Henri Petain, Pierre Laval in Edouard Herriot, bivši francoski premier, so bili aretirani pred vkorakanjem ameriških in francoskih čet v Pariz. Aretili so jih gestapovci in odvedli v Nemčijo.

Trdi se, da je Petain naslovil tajno poslanico francoskemu ljudstvu z apelom za enotnost in deklaracijo, da vse, kar je storil, je bilo ljudstvu v prilog. Maršal je vedel, da bo aretirani. Dne 20. avgusta, pet dni pred vkorakanjem ameriških čet pod poveljstvom generala O. N. Bradleyja v Pariz, so ga gestapovci aretili in odvedli v Belfort v bližini švicarske meje in od tam v Nemčijo.

Herriot je bil na Lavalov ukaz pripeljan iz Nancyja v Pariz, da se udeleži seje senata in nižje zbornice ter razprave o problemih, ki so nastali kot posledica prodiranja zavezniških armad proti Parizu, kakor tudi o premetstvi sedeža vlade iz Vichyja v Belfort. Seja se sploh ni vršila.

Mnogi v Parizu trdijo, da je Laval aranžiral z Nemci aretacijo Petaina in Herriota, kakor tudi svojo aretacijo. On ni hotel, da bi Petain in Herriot prišla v roke zaveznikov. Petainova poslanica se glasi:

„Francozi: Ko boste dobili to poslanico, ne bom več svobodni. V položaju, v kakršnem sem, vam ne morem ničesar razkriti drugega kot potrditev, da je bil moj glavni cilj vedno vaša zaščita. Vse, kar sem storil v zadnjih štirih letih, je bilo za vašo blaginjo. Ker nisem mogel biti več meč, sem postal vaš ščit. Zakaj me je sovražnik odpeljal od vas, bo postalo jasno. Brigam se le za francosko ljudstvo, za Francijo, deželo naših pradedov. Popolnoma sem uverjen, da bo nastala enotnost, ki je potrebna za prerojenje naše domovine.“

Domače vesti

Nov grob

Gowanda, N. Y.—Tukaj je umrl na svojem domu Anton Bratoš, star 59 let in doma z Velike Pristave pri St. Petru na Notranjskem. Zapušča ženo, sina (pri vojaki), hčer, dva brata in sestro.

Ranjen na bojišču

Detroit.—Pfc. Henry Mezgec, član društva Young Americans SNPJ, je bil 1. avg. v Franciji resno ranjen. (Če mu kdo želi pisati, naj piše na naslov: Pfc. Henry P. Mezgec, Hospitalized, Central Postal Directory, APO 640 c/o Postmaster, New York N. Y.)

Pogrešan v Franciji

Arma, Kans.—Frank in Frances Potočnik sta bila obveščena, da je njun edini sin Johnny pogrešan v Franciji od 4. avgusta. On je služil pri letalcih s činom poročnika in je pilotiral bojno letalo P-38. Bil je že tudi odlikovan za hrabrost. Vsi so člani SNPJ in pred leti je bil Johnny eden najprirednejših dopisnikov Mladinskega lista. V oboroženi sili je služil tri leta in pet mesecev in čez morje je bil poslan febr. t. l. Starši in drugi upajo, da se nahaja v ujetništvu in da se zdrav povrne.

Nov grob na zapadu

Enumclaw, Wash.—Tukaj je 19. avg. naglo umrl John Sternak, član društva 738 SNPJ. Omenjenega dne je še delal, toda ko se je zvečer vlegel k počitku, se ni več prebudil. Zapušča ženo, tri sinove (dva pri vojaki) in dve hčeri.

Iz Clevelanda

Cleveland.—Za srčno hibo je umrl Louis Judnić, star 62 let. —V bolnišnici St. Vincent Charity je bila operirana Agnes Kosec. Nahaja se v sobi 324. Dne 20. jul. je padel v Franciji Pvt. Edward Grgrich, sin Lucy Grgrich. Polg mater zapuša tri brate, od katerih je Viktor v vojni v Franciji. Lahko ranjen je bil v Franciji 5. avg. Pvt. William Albrecht, star 35 let in oženjen. Dva njegova brata služita v oboroženi sili na Havajih. —V Franciji je bil ranjen v bok Pfc. Frank L. Knaus, ki se zdravi v bolnišnici v Angliji. Pri vojaki je bil od oktobra 1943 in prejšnji je bil poslan prošlega marca. Na francoskem bojišču se nahaja tudi njegov brat Joseph. —Pred nekaj dnevi je bila Frances Julylia obveščena iz vojne ga departamenta, da je njen sin Pfc. Henry F. Sinkovic pogrešan v Franciji. Zda pa je prejela pismo od njega, da se nahaja s prestreljeno nogo v bolnišnici v Angliji. Pri vojaki sta tudi njegova dva brata, Albert na Havajih, Eddie pri mornarici v New Yorku.

Governer Green svari pred komunizmom

Springfield, Ill., 28. avg.—Governer Green je v svojem govoru na konvenciji državne organizacije Ameriške legije dejal, da povojni Ameriki preti največja nevarnost s strani komunistov. Ti ogražajo srečo in varnost ameriškega ljudstva. Governer je v svojem govoru udaril tudi po odboru za politično akcijo Kongresa industrijskih organizacij. Načelnik tega odbora je Sidney Hillman, predsednik unije Amalgamated Clothing Workers. Green je rekel, da Hillman in komunisti vodijo sabotažo proti svobodni in dostojni vladi.

Maurice Chevalier umorjen v Franciji

London, 28. avg.—Radio Berlin poroča, da je bil filmski igralec Maurice Chevalier umorjen v Franciji. Poročilo bazira na vesti, ki jo je poslal nemški časniški agenturi DNB njen dopisnik iz Amsterdama. Chevalier je bival več let v Ameriki kot igralec pred izbruhom sedanje vojne.

APEL NA OGRSKO ZA ODCEPITEV OD NEMČIJE

Bolgarija dobi zavezniške mirovne pogoje

VAŽNI RAZGOVORI V TURČIJI

London, 28. avg.—Svobodni ogrski svet v Londonu je naslovil apel Madžarom, naj strmo glavijo pronacijsko vlado v Budimpešti, se odcepijo od Nemčije in obrnejo orožje proti nemški sili, ki je okupirala deželo.

Načelnik ogrskega sveta je grof Michael Karoly. On je bil nekaj tednov predsednik ogrske republike 1. 1918. Karoly se je moral umakniti komunističnemu režimu Bela Kune. Radio London poroča, da so tudi tajne ogrske radiopostaje oddaje apel na madžarsko armado, naj izžene nemške čete iz dežele.

Vest iz Moskve trdi, da so Nemci poslali delavske bataljone in čete v ogrske kraje ob meji Transilvanije po kapitulaciji Rumunije pred zavezniki in napovedi vojne Nemčiji. Kralj Mihail je naznanil, da se bodo rumunske čete borile za posest Transilvanije, katero je morala Rumunija na pritisk Nemcev odstopiti Ogrski 1. 1940.

Nova rumunska vlada v Bukarešti je izdala manifest s pozivom, naj vojaške čete izženejo Nemce iz dežele. Poveljnik rumunske oborožene sile v Bukarešti je general Iosif Teodoreacu.

Poučeni krogi trdijo, da sta Velika Britanija in Amerika sestavili mirovne pogoje za Bolgarijo in da je bila o tem obveščena sovjetska vlada. List Daily Mail pravi, da bo morala Bolgarija odstopiti vse jugoslovanske in grške pokrajine, katere je njena oborožena sila s pomočjo Nemcev okupirala.

Ljute bitke so v teku med rumunskimi in nemškimi četami na severni strani Bukarešte. Rumunske čete naskakujejo Otopeni in Baneaso, nemški vojaški trdnjavi v bližini Bukarešte.

Istanbul, Turčija, 28. avg.—Bolgarski poslanik se pogaja s poslanikoma Velike Britanije in Amerike za sklenitev miru. Ta so se pričela po prihodu Laureta A. Steinhardta, ameriškega poslanika, v Istanbul. Pričakuje se, da bo odločitev kmalu padla.

Bolgarske čete v bitkah s partizani

Mihajlovičeva armada razpuščena

London, 28. avg.—Bolgari, ki so informirali Moskvo, da hočejo biti nevtralni, so se zavezovali v bitkah z jugoslovanskimi partizani, pravi radijsko poročilo iz glavnega stana maršala Tita, poveljnika osvobodilne armade.

Poročilo dostavlja, da je 250 Bolgarov in Nemcev padlo v bitki s partizani, ko so sovražne kolone skušale invadirati ozemlje pri Kusaumliji, katero so partizani osvobodili. To ozemlje leži 120 milj južnovzhodno od Beograda.

Tito je naznanil, da so partizani razdejali železnico Kraljevo-Pristina, po kateri so Nemci pošiljali orožje, strelivo in druge potrebščine svoji okupacijski sili v Grčiji.

Doznava se, da je kralj Peter razpusil četniško armado, generala Mihajloviča na predlog ubijne vlade, katere predsednik je dr. Ivan Subasić. Peter je s posebnim dekretom razveljavil odredbo, izdano 10. junija 1. 1942, ki je omogočila ustanovitev vrhovnega poveljstva v Jugoslaviji. Glavni stan generala Mihajloviča je bil zdaj odpravljen.

„Zda pojdi v boj...“ Čudna „demokracija“... Koalicija reakcionarnih demokratov in republikancev je v kongresu najprej porazila sakonski predlog, po katerem bi ameriški vojski pri jesenskih volitvah lahko glasovali brez ozira, kje se nahajajo, potem pa je ukazala vladnim organom, da skih volitvah lahko glasovali „okukiti“ s kako „new-dealsko“ propagando. Tako je bila uvedena še bolj bedna cenzura, ker na „prepovedano listo“ so prišle nekatere najboljše knjige in revije. Z vojski stopajo kot z dobro krmiljenimi—roboti...

Naročnina za Združeno državo (vključno Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za pol leta, \$3.75 za četrti let; za inozemstvo \$9.00. Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cena glasilov po dogovoru. Rokopisni dopisi in naročninski listki ne vračajo. Rokopisni dopisi in naročninski listki ne vračajo. Rokopisni dopisi in naročninski listki ne vračajo.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawrence Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (August 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Prova konvencija SANSa

Prihodnjo soboto se prične v Clevelandu prva konvencija Slovenskega ameriškega narodnega sveta, ki je bil ustanovljen na prvem Slovenskem narodnem kongresu 5. in 6. decembra 1942 z nalogo, da pomaga do osvoboditve Slovenije in Jugoslavije.

V smislu sprejetih resolucij je imel delovati in je tudi deloval za Združeno Slovenijo, to je za osvoboditev vseh slovenskih krajev izpod tujih držav in za demokratično federativno Jugoslavijo, demokratično Balkansko federacijo in demokratično Evropsko federacijo. To je smisel sprejetih resolucij, na katerih je bil ustanovljen SANS.

Ko se je vršil Slovenski narodni kongres v Clevelandu, je bila vojna situacija popolnoma drugačna kot je danes. Nemške hordes so bile prodirle do Stalingrada, angleške čete pa so bile v Afriki po velikem porazu potisnjene do Alameina. Nacističnem je takrat praznoval zmage vseh vojsk. Bil je na višku svoje oborožene moči.

Ko smo se zbrali na tem kongresu, nismo imeli drugega kot upanje v končno zmago zavezniških sil, kajti verovali smo v pravično stvar—da mora pravica končno zmagati. Takrat je bila vojna na zavezniški strani tudi še polna idealizma in vere, ki sta se izražala v raznih visokodonečih geslih. Bila je "vojna proti fašizmu", "vojna za demokratično", ki naj svetu prinese "stoletje navadnega človeka". Visoki zavezniški državniki so takrat ob vsaki priložnosti naglašali načela Atlantskega čarterja in "štirih svobod".

(Odkar se je vojna sreča obrnila v prid zaveznikom, ne slišimo več teh visokih deklamacij, marveč le naglašanje gesla o "brez-pogojni kapitulaciji", o dominaciji sveta po treh velisilah. Visokodoneča gesla je nasledil darlanizem, badogliozem, tajna diplomacija.)

Ob času Slovenskega narodnega kongresa tudi še nismo vedeli, da v Jugoslaviji obstoji kakšno osvobodilno gibanje pod vodstvom nekega Tita, kajti čitali smo le to, kar je svetu servirala zamejna jugoslovanska vlada v Londonu in pa angleška cenzura, oziroma zunanja politika. In tako smo vedeli le o generalu Mihajloviču in njegovih četnikih, ki so bili s spretno propagando spremenjeni v legendarne junake. Posebno pa Mihajlovič. In ker smo bili pod vtisom, da je narod v starem kraju, v vsej Jugoslaviji enoten in da se junaki bori pod Mihajlovičem proti okupatorjem, smo bili tudi Slovenci in drugi Jugoslovani lahko enotni v podporanju te junakiške borbe.

Kmalu po kongresu pa so pričela prihajati poročila o partizanskem ali osvobodilnem gibanju v Jugoslaviji. Ta poročila so govorila največ o Mihajlovičevem izdajstvu in "izdajstvu". Težko jim je bilo verjeti, kajti prihajala so iz ne preveč zanesljivih virov. Polagoma smo izvedeli več in več, kaj se v resnici dogaja v Jugoslaviji in v SANS je prišel tudi razkol.

Do razkola je prišlo, ko so klerikalci s patrom Ambrožičem na čelu začeli udrihati po partizanih, jih pričeli zmerjati za morilce, roparji, barbari in tatovi—slično kot so to delali propagandisti črniške, velebrske zamejne vlade. Tej prevečani propagandi so, žal, nasledili tudi nekateri drugi izven klerikalnega tabora.

K sreči so bili v SANSovi eksekutivi v večini možje, ki so kmalu zapopadli, kaj se dogaja v Jugoslaviji in pričeli naslanjati to gibanje na stran Osvobodilne fronte. Na podlagi na kongresu sprejetih resolucij drugega sploh niso smeli niti mogli storiti, kajti vsako, ki ni bilo sle, nadut ali prepričan s predodki, je lahko kmalu spoznal, da se osvobodilno gibanje bori za slično Jugoslavijo in Slovenijo kot sta zapopadeni v omenjenih resolucijah. Danes lahko tudi vsi vemo, da je osvobodilno gibanje že postavilo temelje za resnično Novo, demokratično federativno Jugoslavijo in za Združeno Slovenijo.

Z drugo besedo: SANS je bil v pravem, njegovi nasprotniki pa v zmoti, če res žele Novo Jugoslavijo in Združeno Slovenijo, v kateri bi ljudstvo imelo besedo.

Prihodnja konvencija SANSa bo torej imela lahko nalogo pred seboj, kar se programa tiče. Enostavno naj potrdi dosedanje smernice in načelne resolucije SANSa. Storit bo morala seveda še več, kajti glavna naloga ameriške Slovenije bo zdaj: zbiranje materialne pomoči za naše brate in sestre v starem kraju.

To nalogo si je sicer nadel JPO-SS. Toda priznati moramo, da je ta odbor že dalj časa v nekakšnem zastoj. Glavni razlog je, ker so vse aktivnosti voditeljev JPO-SS in naprednejšega elementa po nasebinah osredotočene v SANSu.

Konvencija SANSa se bo torej morala baviti tudi s pomožno akcijo, za kateri namen še vedno lahko služi JPO-SS. Samo oživetje ga bo treba, kar bo moral storiti SANS. Kot so zdaj nekatere podružnice JPO-SS delovale tudi za SANS, tako naj se aktivnosti SANSovih podružnic po konvenciji osredotočijo na zbiranje prispevkov in oblike za pomožno akcijo.

Se par besed s tem v zvezi o dopisu Albine Novakove, urednice glasila Slovenske ženske zveze, ki je priobčen na drugem mestu Prosvete. Mrs. Novak ima arce na pravem mestu, ker želi, da bi se vsi ameriški Slovenci strnili okrog SANSa in enotno delovali za stari kraj. Toda se moti, če misli, da bo s svojim apelom na Debeveca, p. Ambrožiča, p. Slajeta, Stauta in druge SANSove nasprotnike spremenila iz Savla v Pavla. Saj so vsi imeli priliko delovati v SANSu, toda semu le metali polena pod nogo, ga zlobno napadali in širili umazano propagando proti osvobodilnemu gibanju v starem kraju in s tem hote ali ne hote zagovarjali kvizlinge in vsa slovensko reakcijo. To pot so si sami izbrali kot glasniki črne reakcije. Po tej poti bodo tudi korakali in noben apel mrs. Novak ali kogarkoli jih ne bo spreobrnil.

Glasovi iz nasebin

PISMO VOJNEGA UJETNIKA

San Bernardino, Cal.—Pošiljam najlepše pozdrave uredništvu in upravnistvu Prosvete in želim veliko uspeha časopisu. Javljam vam, da sem prejel ta teden že tri številke Prosvete, v prejšnjem pismu pa vam pošiljam \$2 za naročnino.

Prosveta mi zelo ugađa. Rad čitam različne novice, dopise in še posebno novice o naši Primorski. Lahko si predstavljate, s kakim veseljem čitam slovenski časopis, kajti v mojem rojstnem kraju nismo smeli čitati slovensko. Amerika je res Amerika! Tu ste svobodni, ker imate pravico živeti svobodno in vsak ima svoj dom.

Slovenski ujetniki smo se meseca marca prostovoljno podpisali za delo v korist ameriški armadi. Sedaj je minilo že štiri mesece, odkar nosimo ameriško vojaško uniformo. Ponosni smo na to. Edino, kar nas boli, kakor sem vam že pisal, je, ker imamo na rokavu napis, ki nam ni všeč. Težko je Primorcem pozabiti, kaj vse so počeli z nami italijanski fašisti. Američanom pa smo zelo hvaležni, ker z nami postopajo kot z ljudmi in nam daje vse, kar potrebujemo. Še bolj pa bi bili hvaležni Ameriki, ako bi nam dovolili, da bi se odpeljali v Jugoslavijo z ameriški vojniki in pomagali jugoslovanskim partizanom osvoboditi slovensko zemljo. Upam, da se bo ta naša velika želja izpolnila.

Pred osmimi meseci, ko sem bil še za ograjami, sem prosil nekega stotnika, ki govori italijansko, da bi mi izposloval sestanek s poveljnikom. Dobil sem dovoljenje, omenjeni stotnik pa je bil za tomlača. Poveljniku sem povedal, da nam ni všeč, ker moramo biti slovenski ujetniki skupaj z italijanskimi itd. Bil je zadovoljen, ko sem dejal, da hočemo delati v korist Amerike in da nočemo biti z Italijani. Dejal je, da se bodo naše razmere izboljšale, toda ločiti nas ne more. Ker nas je malo, nimamo moči, da bi to dosegli, toda če bi se ameriški Slovenci zavzeli za nas, potem pa bi mogoče kaj dosegli, da bi potem lahko nosili na rokavih znak "Jugoslavija", namesto "Italija".

Dne 23. junija je članstvo slovenskih društev v Fontani, Cal., povabilo mene, G. Skoka in P. Bundiniča v svojo sredo in nas zelo gostoljubno pogostilo. Bil sem zelo srečni in zadovoljni, da smo preživeli tisto nedeljo med Slovenci, tako da mi je težko najti pravih besed, ki bi izrazile našo hvaležnost. Zlasti pa smo hvaležni Miku Misouriju, Antonu Resnarju, Viktorju Vidigarju in Johnu Zdravju. Oni so se takoj zanimali za nas. V taborniške je prišel M. Misoury in nas odpeljal z avtomobilom na svoj dom. Na domu nam je pokazal mnogo zanimivih stvari. Zelo smo hvaležni tudi njegovi ženi, ki nam je skuhala okusno kosilo in večerjo. Po kosilu sta nas M. Misoury in Anton Resnar spremljali v Slovenski dom in razkazala razne stvari. Tam smo se srečali z mnogimi slovenskimi rojaki iz Idrije, Ljubljane, iz Dolenske in od drugod, ter se prijateljsko razgovarjali z njimi.

Tudi zabave ni manjkalo. Goddec je zaigral slovensko pesem. Stopil sem k godcu in mu podal roko. On je veselega značaja in zaigral je nam Primorcem nekaj prav lepih pesmi. Ako bi bilo mogoče, bi mu postregel z dolenskim cvičkom ali pa vipavskim teranom. Tudi ženskam bi rad postregel s pristnim slovenskim vinom. Z njimi smo zapeli nekaj prav lepih slovenskih pesmi. V Ameriki Slovenci lahko prepevajo slovenske pesmi, a v moji rojstni domovini, na Primorskem, pa niso smeli peti. Čas je hitro tekkel, a prede smo se poslovili, smo se pred Slovenskim domom zlikali skupno z vsemi navzočimi. Slikal je moj tovariš Črnogorec Branko Bečir. On je ameriški vojak. Z njim se pozna že štiri mesece, kajti za nas tomlače. Kadar gremo ven na obisk ali kam drugam, nas spremlja on, ker ameriški vojak mora biti vedno z nami.

Od našim slovenskih rojakov v Fontani smo se poslovili s težkim srcem, kajti radi bi se še dalje razgovarjali v materinem jeziku. Včeraj smo pri rojaku Misouriju, kakor sem že omenil, potem pa je prišel čas odhoda. Nato je prišel Viktor Vidigar s svojim avtomobilom in nas odpeljal nazaj. Vsem se prišerno zahvaljujemo za njih dobroto in izkazano gostoljubnost. Nikoli ne bomo pozabili Slovencev iz Fontane in njih gostoljubnosti.

Pavel Bezjak.

UMOR ITALIJANA

Monroe, Wash.—Bilo je leta 1923, ko je neki raketi ustreliš Italijana, kateri je vodil restavracijo v Marcellinu, Mo.

John Markoli je bil star 60 let, ko se je preselil iz Chicago v Marcelline. Bil je oženjen in imel šest otrok. Že v Chicago so ga raketiirji nadlegovali, da jim mora plačati tri tisoč dolarjev. Radi tega se je odločil, da zapusti Chicago, kjer je imel restavracijo. Toda raketiirji so kmalu zvedeli, kje se nahaja in da ima zopet restavracijo. Nekega dne pa je dobil pismo, v katerem so mu zagrozili, da mora plačati tri tisoč dolarjev v teku enega leta, ako pa ne plača, ga bo zadela smrt.

Markoli se ni zmenil za njihovo terjatev in ne za njihove grožnje.

Poteklo je baš leto dni in dan se je nagibal h koncu. V mraku zapusti restavracijo in se poda proti domu, ki je bil samo strešljaj od restavracije. Čim dospel do vrat, počil iz zasede puška in šibre se zasade v vrata, katera je prav tedaj hotel odpreti. Napadalec ga ni zadel in tako je zaenkrat ušel smrti. Sedaj je videl, da se raketiirji ne šaljijo. Vendar pa se ni podal in ni hotel plačati zahtevanega denarja.

Potem je poteklo precej časa. Restavracijo je vodil dalje in sčasoma pozabil na raketiirje. Nekega večera pa sedi v restavraciji in se prijateljsko pogovarja z nekim rojakom. Toda tista noč je bila zanj usodna.

Ura je odbila deset. Ob desetih je po navadi zaprl restavracijo. Toda tisti večer se mu ni nič mudilo, zato se vsede in srebra črno kavo. Končno pa se nameri, da zapusti restavracijo. Že zgrabi za klobuk in se pripravi, da zapre. Potem pa se domisli, da mora za jutri naročiti nekaj štruc kruha. Gre k telefonu in obvesti pekarno. Potem pa se napoti proti vratom, tedaj pa, ko prestopi prag, počil strel. Italijan se je mrtev zgrudil na tla.

Frank Kroll.

VAM, KI LJUBITE SVOJ NAROD

Cleveland, O.—Prihodnji teden, 2. in 3. septembra, se vrši važno zborovanje v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Avenue, Cleveland, Ohio, katerega glavni namen je: POMOC NAŠIM V STARI DOMOVINI!

Na to zborovanje se pričakuje precejšnje število zastopnikov (zastopnic) in ljudi, katerim gre za dobrobit bodoče Slovenije. V listih smo od časa do časa čitali, kako bo navzoč, toda nismo pa se brali, ali bodo navzoči tudi tisti, ki so imeli in imajo še danes precejšen del ameriških Slovencev in Slovencev pod vodstvom s svojimi nazori in vtisi. Brez dvoma bi navzočnost teh oseb imela velik pomen med tem delom mase in končno tudi učinek. Nihče ne bi rad videl, da bi bilo delo, storjeno na tem shodu, tako porušeno, kakor nam kažejo pretekle izkušnje!

Za to, kar bom napisala, prevzamem sama popolnoma vso odgovornost. Nihče mi ni treba misli narekova, kakor tudi ne svetova, pač pa sem prišla do stih zaključkov sama v svojem razmišljanju: "Kaj bi nam prineslo boljše in stalnejše posledice v blagor našega naroda?"

Osebe, ki so v našem odboru, kakor tudi v širšem odboru organizacije Slovensko-ameriškega narodnega sveta, so javnosti poznane. Marsikatera teh oseb si je iztekla mnogo zaslug v udeleževanju svojih ambicij. Ampak v Ameriki imamo še osebe, ki slučajno niso med temi

odborniki, ki pa imajo mnogo izkušenj in tudi zaslug ter poznanje trpljenja naroda v domovini in poznajo tendence ameriških Slovencev in Slovencev, ZATO BI MORALI BITI NAVZOČI, ko se razmotirva o možnostih, ki se znajo pojaviti vsak čas v starem kraju, ker odločen čas se bliža in vsakdo, ki zasleduje dnevne novice, lahko vidi, da se bližajo jasnejši dnevi za obzorjem, do katerih nas bo privedla zmaga zavezniških narodov.

Torej v svojem razmišljanju sem prišla do teh misli: Koliko bi mi lahko pripomogli k vsaj navidezni slogi, če bi bili na tem shodu navzoči sledeči, katerih doslej še nismo opazili na teh sestankih, ki pa imajo dar besede v pisavi in govoric, namreč:

JAMES DEBEVEC, urednik Ameriške Domovine v Clevelandu, ki ima vsepolno dobrih navetov.

Leo Zakrjak iz New Yorka, ki mu je politika v starem kraju poznana kot mu je poznano ameriško vladno gospodarstvo.

Anton Šubelj iz New Yorka, čeprav ni politik, ima pa gorečo ljubezen za svoj narod, ki mu kipi iz grla, ko govori.

Frank Kerie iz New Yorka, ki je rodoljub in pozna sentiment naših ljudi v starem kraju kot v Ameriki.

Ivan Zorman iz Clevelanda, ki pozna lepoto slovenske duše in srca, katero opeva v prelepih verzih in pesmih, kar blagodejno vpliva na nas.

Rado Staut v Milwaukeeju, ki prav gotovo želi dobro slovenskemu narodu.

Potem pa naši dostojanstveniki, ki so že od nekdaj bili narodni voditelji kot na primer:

Monsignor Vitus Hribar, ki je na nedeljo 22. junija 1941, to je tisti dan, ko so Nemci napadli Ruše, na neki prireditvi z velikim gorečnostjo in v prepričevalnem duhu glasno poudarjal: "Rusija bo rešila slovenski narod, ta dan si zapomnite..."

Rev. Milan Slaje, ki je bil že v starem kraju zainteresiran v časnikiarstvo in je bil vedno liberalnih nazorov.

Rev. Matija Kobo v Pittsburghu, Pa., ki se nikogar ne ustraši, kadar je na mestu beseda v prid naroda.

In na vsak način naj bi bil navzoč:

Rev. Trunk iz Leadvilla, Colorado, ki čuti slovanstvo do svojih kosti, ter

Rev. Bernard Ambrosic, Le-mont, Illinois, ki naj bi se pot otresel vseh vrvic in prišel na dan z besedo, ki bi prinesla slovo in pravi sporazum.

Naštela bi lahko še in še imen, oziroma oseb, ki igrajo važno vlogo med nami, ampak naj zadostuje za to pot, ker po mojem mnenju bi navedene osebe do-prinesle med nami tisto zaželjeno združenje, ki bi bilo v korist našim sestradanim trpinom v starem kraju.

Saj vemo in je jasno kot beli dan, da naši v stari domovini niso bili pogani kar čez noč na Golgoti, pač pa nosijo ta težki križ že dolgo, dolgo let in so trpeli pod njegovo težo, upajoč boljše čase, do katerih so kot posteni ljudje upravičeni.

Zdaj pa še eno misel: Na vsakem shodu moramo poslušati dolga poročila, večinoma pisma, kar vzame precej časa in nič kaj ljubo ne vpliva na naše živce. Kaj če bi dali odborniki svoja poročila v javnost potom tiska, ustmeno naj bi pa v kratkih besedah povedali, kaj se je doslej doseglo in kaj je pričakovati v bodočnosti, in potem bi se dalo malo več časa za javne debate in pa besedo tistim ljudem, ki niso bili v odboru in bi nam dali dobre nasvete ter nekaj novega življenja.

V tem dopisu sem imenovala dvanaesti oseb, ki bi morale biti na vsak način navzoče na tem shodu. Kot mi je znano, bi morali priti na svoje stroške, ampak upam, da ni nobeden v stih za denar in da vsakega imenovanih bi bili ti stroški ena najbolj dobičkosnih investicij v narodnem življenju in najlepši poklon slovenskemu narodu v starem kraju in v Ameriki.

Torej, dragi Slovenci, mi imamo veliko zaupanje v vašo iskreno in ljubezen do slovenskega naroda v starem kraju. Tukaj v Ameriki ste vi kot mi drugi člani po svojem delovanju in vsak izmed vas ima nešteto pri-

stavev in somišljenikov. To je resnica, kateri ne more nihče ugovarjati. Pridite na zbor 2. in 3. septembra v Slovenski narodni dom v Clevelandu in se oglašite k besedi ter povejte svoje mnenje; in po tem zboru naj bi med nami zavladal tisti mir in ta dobra volja, za katerega naši dragi prelivajo svojo kri in se vojskujejo na bojnih poljanah. Veliko žrtvujejo sinovi in hčerke ameriških Slovencev in Slovencev, veliko žrtvujemo vsi, čeprav nekateri le na materialen način.

Torej bomo pravični do svojih dragih in sami sebi ne pustimo mimo lepe prilike, ki se nam nudi prihodnji teden na narodnem zborovanju, da bi doprineslo vseh uspehov, za katere je namenjeno, namreč: POMOCI UBOGIM IN POMOCI POTREBNIM. Saj to je vendar v prvi vrsti naša kršćanska in narodna dolžnost! Kdo bi to dolžnost zanikal ali se ji upiral, ali mogoče iskal izgovore ali vzroke, ker gre za izraz sočutja do tistih, ki so v stiskah in potrebi? Kot se vojak bojuje v vrsti z vojakom, ne da bi ga vprašal, kdo je, od kje je, kaj je njegova veroizpoved, tako bi se morali mi boriti v močnih vrstah brez razlike kdo si, od kje prihajaš. Glavno je, da imas močgane in nam daš nasvet, ki bo služil narodu v korist.

Na svidenje na zboru!
Albina Novak.

O MAČEHAN IN VDOVAH

Broughton, Pa.—Prosveta me zelo zanima in jo rada čitam. Zadnje čase so dopisniki precej pisali o materah in mačehah. Naj mi bo dovoljeno, da o tem napišem tudi jaz nekaj vrstic.

Neki sosed v stari domovini je imel malo posestvo in pet otrok. Nekega dne pa mu je zbolela žena. Hitro je šel v trgovino in kupil potrebno blago, da bo imel vse pripravljeno, kadar umre žena. Toda žena je kmalu ozdravela, mož pa ni vedel, kaj storiti s tistim blagom. Bal se je, da ga ne bi našla njegova žena. Potem pa je umrla sosedova in je tisto blago prodal sosedu. Kmalu potem pa je njegova žena vdrugič zbolela in umrla. Njen mož ni dolgo čakal, temveč se hitro oženil z drugo. Mačeha pa je pričela takoj zelo grodo postopati z otroci. Najstarejši sin se je radi tega obesil, ostali otroci pa so se razgubili po vsem svetu.

Zadnjič je pisal Frank Kroll o treh kačah, ki ga niso mogle premotiti. Svetovala bi Franku, da bi prišel v Broughton. Če pride sem, ga bo gotovo kakšna zapeljala. Prepričana sem, da ni tako kot piše Frank, da se ne bi dal pregovoriti. Za Adama je bila ena kača dovolj, da ga je premotila, nakar je vgriznil v jabolko. Naj omenim, da imamo tu kar ducat vdov, ki samotarimo. Ako ne bo ena dovolj zapeljiva, bo pa druga. Upam, da mi Frank Kroll ne bo zameril. Saj pravijo, da so šale dobre za zdravje.

Ana Grobin.

SLOVENC NA SLOVANSKI KONGRESI

Pittsburgh, Pa.—Te vrstice pišem zato, da zbudim več zanimanja in več sodelovanja za drugo konvencijo Vseslovenskega kongresa, ki se bo vršila v Pittsburghu 23. in 24. septembra.

Slovani so danes mogočna sila. Slovani dajejo vsemu svetu briljantne vzglede junastva, odločnosti in razumevanja za ustvarjanje boljše bodočnosti. Slovani so apostoli pravice in svobode že tako dolgo, da so pri tem dosegli občudovanje in spoštovanje celo med nasprotniki Slovanov.

Čitala sem knjige, ki so bile pisane v preteklem stoletju; pisatelji so se izražali, da bi bili Slovani lahko vladarji Evrope, ako bi bili složni med seboj. Dovolj jih je in po naravi so zelo simpatični za težnje revnih slojev. Sovražniki Slovanov pa so vedno izkoriščali našo neslogo, versko in politično razkasanost pa so povečavali in mislili, da je nemogoče misliti na slovo in razumevanje, dokler se bodo Slovani delili po veri in politiki. Odujevali so nas in hujskali druge proti drugim. Hoteli so, da se Slovane pomori v vojnah, ali pa da se sami koljejo med seboj.

Ali zgodil se je čudež? Slov-

ni so takoj spoznali, da je bil prihod nacizma v Nemčiji signal in priprava za iztrebljenje Slovanov, da si Germani osvojijo našo zemljo in posestva. Slovanska duša je pričela misliti na svojo obrambo, iskati svoje zaveznike. Zdrav slovenski razum jim je veleval, da se lahko ubranijo pred fašisti, ako bodo složni, ako vsi branijo svojo zemljo in imetja. V tem duhu so dalekovidni voditelji pripravljali ljudstvo, in ljudske množice so si osvojile to miselnost. Celotno izobraženstvo, ki so v prošlosti radi šli v žerjavico po kostonje za germansko gospodo, so izprevideli, da tudi njim preti ista nevarnost kot navadnemu kmetu in delavcu, zato se je poštena slovenska inteligenca pričela oprijemati ljudstva.

Ko je fašistična oborožena sila pričela podirati naše meje, ko so padale slovenske države in glave, tedaj je bil skrajni čas, da se sleherni Slovan postavi v obrambo, na barikade, da zbira svoje moči za poraz fašizma, smrtnega sovražnika vseh Slovanov in napredka.

Sklican je bil prvi Vseslovenski kongres v Moskvi, kjer so izdelali poziv na vse Slované. Temu je sledil Vseslovenski kongres, ki se je vršil pred dvema letoma v Detroitu, Michigan.

To je bil prvi primer, da so ameriški Slovani spoznali svojo moč in svoj vpliv na ameriško javnost. Prijatelji svobode in pravice so ta kongres pozdravili in nam dali kredit, ki nam je pripadal. Ali vse to so nam pripomogli šele potem, ko je bilo jasno, da se združujemo, da smo pričeli sodelovati, da si končno podajamo roke kot brat bratu, sestra sestri.

Vlada Združenih držav je simpatično priznala, da je močna slovenska roka in bister um važen faktor v težki industriji je-kla in v rudnikih, da so ameriški Slovani dali tisoče sinov in hčera v armado Strica Sama, da so dali potoke krvi in kupili za milijone dolarjev bonдов za zmago Združenih narodov, za svobodo in demokracijo.

Drugi Vseslovenski kongres bo še večji in vplivnejši, ko bomo na njem zastopani vsi, ki smo za zmago. To bo ena največjih mednarodnih manifestacij, demonstracija, ki bo odstranila ovire in nesoglasja med nami, ker na tem zgodovinskem zborovanju ne bo vprašanja, ali spada k tej verski skupini ali k oni politični stranki.

Vse slovenske organizacije in skupine bi morale biti zastopane, ker s tem bomo faktično potrdili, da smo dobri državljani Združenih držav, da smo zvesti poštenu slovenski misli, ki vstaja in ustvarja svetlejšo novo dobo.

Anna Klun.

POPRAVEK

Detroit, Mich.—Dne 2. avgusta sem imel kratko poročilo v Prosveti o prireditvi, ki so jo priredila skupna društva na zapadni strani v Detroitu pod okriljem društva št. 518 SNPJ. Priredba je bila v korist partizanov in ne v korist SANSa, kakor je bilo poročano v Prosveti. Ne vem, kako se je ta pomota vrnila v moje poročilo. Dobiček prireditve in prispevki v skupni vsoti \$427 smo poslali na Jugoslav Partisan, 305 Hoffman Building, 2539 Woodward Ave., Detroit, Mich. Dobro bi bilo, da obiščete omenjeno pisarno in nesete tja, češar ne potrebujete.

John Kralj.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Dednost v naravi

Leon Detela

Ogromna množica živalskih in rastlinskih vrst, ki obdaja človeka, vzbujajo na prvi pogled vidne nekatere dovršenosti in neizpremenljivosti. Površniemu opazovalcu se zdi, da je vse dogajanje v naravi nekako slepo ponavljanje v bistvu enakih dogodkov. Mačka vzreja svoje mladiče, dokler ji ne začnejo vedno bolj uhajati na svoja lastna pota in dokler je končno ne zapuste. Mlade mačke dorasajo, in ko dosežejo spolno zrelost, se ženejo na tak način, kakor so se njihovi predniki, in tako bo bržkone z njihovimi mladimi in z vsemi poznejšimi pokolenji mačkama rod. Zdi se, kakor da obvladuje vsako živo bitje, rastlino ali žival, neki silen zakon, ki mu veka, da mora živeti natančno na isti način, kakor so živeli njegovi predniki. In kakor se zdi vsakomur jasno, da mora in bo merala živeti vsa mačka mačka, vsaka raca pa rač, življenje, tako se zdi tudi vsakomur jasno in si ne beli glave s tem, da mora imeti mačka mlade mačke, raca pa mlade račke, ki bodo kmalu ravno take, kakršni so njihovi starši.

Če pa motrimo naravo pozornje, opazimo lahko na vsakem koraku vse polno dejstev, ki se protijo enakomernemu omenjeni misli o stalnosti in neizpremenljivosti v naravi. Le izluščimo iz strokov ene in iste rastline pest filola, pa jih primerjamo med seboj! Videli bomo, da nista niti dva docela enaka. Zelo so si vsi podobni, a vendar se ločijo med seboj, četudi je neznatno, po velikosti, barvi, obliki. In iz teh zrn vzklijejo lahko nove rastline, ki nikakor niso med seboj enake. Ločijo se po višini, kositosti, številu listov, hitrosti rasti itd. Če pogledamo čredo ovac, se nam zde na prvi pogled vse enake. Pastir pa, ki si je take dolgih let izbiral čute za ovce, pozna vsako posamezno po njenih posebnostih: po obrazu, meketanju itd. Kar velja za filolo in za ovco, velja za vsako živo bitje: potomci so res večkrat manj podobni staršem, a niti niso niti njim, niti med seboj docela enaki. In če pogledamo čredo ljudi, vidimo, da sta si v redkih primerih dva posameznika lahko do pičice enaka, vendar se med seboj ločita po kakšni lastnosti, n. pr. po barvi glasu, načinu hoje, posebnostih značaja itd.

Če se sedaj vprašamo, v čem je bistvo podedovanja, se nam bo zdel odgovor zelo enostaven. Saj slišimo govoriti vsak dan: "Ta in ta ima nos, prepirljivost, barvo oči od matere, postavbo, lase, posluh od očeta." Rekli bomo torej, bistvo podedovanja je v tem, da sličejo potomci v svojih lastnostih več ali manj staršem. Ravno tako preprosti so nam razlago podedovanja v naravi. Najprej bomo podvomili o nečem, kar se zdi vsem jasno kakor beli dan, namreč o tem, ali res podedujejo potomci od svojih staršev svoje lastnosti. Za regrant n. pr. je značilna dolga dolzina listov, višina stebela, velikost in barva cvetne košarice, globina korenike itd. Če se vprašamo, od kod ima regrant vse te lastnosti, bo vsakdo hitro odgovoril, da je podedoval regrant te lastnosti od svojih staršev. Če pa prerežemo korenike enega in istega regrata, ki raste pri nas v dolini, na dvoje in vsadimo eno polovico v dolini, drugo pa nekje visoko na planini, n. pr. nad Kamniškim sedlom, v višini kakih 2000 m, bomo opazili nekaj nepričakovane. Regrat v dolini bo rasel tako, kakor se regrant spodobi, korenike, listi, stebela, cvetne košarice, vse bo imelo take dolzine, širine in višine, kakršne so značilne za regrant. Iz korenike pa, ki smo jo vsadili v višini 2000 m, bo rasla rastlina, ki ima neprimerno močnejše in globlje razvite korenike, dočim bo steblo približno le desetino tako visoko kakor v dolini, cvetni košček bo mnogo manjši, listi bodo čisto majhni, okrnjeni in trši, vsa rastlina bo porasla z drobnimi, belimi lasi. Če premislimo, kakšen pomen imajo vse te ve-

Nemška kriza

(Radio-govor prof. Borisa Furia na v Londonu 22. julija 1944.)

Atentat na Hitlerja je prvi očiti simptom notranjega razsula, v katerem se nahaja vsa vojno-politična struktura nacizma. Odslej se bo ta proces razsula razvil k svojemu naravnemu koncu v bolj in bolj pospešenem tempu. To, kar so nešteti milijoni v zaslužni Evropi že davno predvidevali, je sedaj nastopilo. Za te neštete milijone ni atentat na Hitlerja prišel nepričakovano. Samo podrobnosti kraja in časa ter osebe, ki so pri tem udeležene, ni bilo mogoče predvideti. Vse drugo se je izpolnilo točno po prognozi, katero so postavljali že davno vsi ljudje z zdravim političnim razumom.

Dejstvo, kako dobro je bila mednarodna javnost na ta razvoj dogodkov pripravljena, je najbolj vidno iz reakcije, katero je sprožila vest o atentatu. Vsakomur je jasno, da se je ta proces disintegracije začel kot posledica strahotnih porazov na bojnem polju, in ker si vsakdo želi čim prejšnjega konca, je vest o atentatu samo še povečala neomajno odločnost, zadajati sovražniku še hujše in večje udarce, dokler se pod njimi ne zruši. Nihče se ni udal iluziji, da je sedaj mogoče v vojnem naporu popustiti in čakati, da se nacifasistična bestija sama požre, in da opravijo razne pretorijanske klike delo vzajemnega uničevanja. Naj dela sovražnik karkoli, nas naloga ostane povsem neizpremenjena, in sovražnik katerekoli klike je lahko prepričan, da jo bodo zavestniki izvedli do kraja.

Vloga, ki je v zmagoslavju pohodu zavezniških armad odločena NOV in PO Jugoslavije, je posebno važna. Njena dinamičnost in udarna sila sta se razvijali v edinstvenih okoliščinah kot posledica totalne politične mobilizacije v svrhu narodne osvoboditve. Ta proces politične mobilizacije se že po svoji notranji logiki more samo povečati in ojačati, nikakor pa ne zmanjšati, čim bolj se približujemo popolnemu uresničenju postavljenega smotra. In prav sedaj, v teh poslednjih urah poslednje odločilne borbe naših narodov, se bo najsilnejše pokazalo, da je bil program OF in način njegove izvedbe edino pravičen in da je bila to edina pot, po kateri je mogel hoditi slovenski narod. Maršal Tito je združil narode Jugoslavije v epski slavi borbe in v globini politične modrosti. Z neomajno vero, izhajajočo iz storjenega, gledamo na pot, ki je pred nami, in ne vidimo nobenih mej ne vpregrad, ki bi jih naši narodi v svojem čudovitem poletu ne mogli premagati.

—(ZOJSA)

tvori v dolinah kratke korenike in dolga stebela, na planinah pa dolge korenike in nizka stebela. Kar velj za regrant, velja za vsako živo bitje. Kras naših planin, planika, zgubi v dolini kmalu svoje planinske posebnosti. Vse rastline, ki poženo iz presajene korenike na novo, so mnogo višje, razcvetja, stebela in listi niso več tako lepo beli, temveč postanejo zelenkasti, ker izraste na njih mnogo manj belih dlačic kakor na planinah. Vsa rastlina se povsem prilagodi novim, dolinskim razmeram. Domače živali, ki jih pridno pitamo, postanejo kmalu čisto drugače kakor nepitane. Njiva, ki jo pridno gnojimo, ima bujnejšo rast in bogatejši pridelek kot negnojena. Mlado drevesce, ki ga upognemo in privežemo ob oporo, bo imelo, ko izraste, tudi brez opore obliko, ki smo mu jo vsilili. Čebele vzgoje lahko iz iste vrste jajčec, s tem da ličinke različno pitajo, ali delavke ali matice. Vsako živo bitje je tvorba razvoja, v katerem se je skušalo po vseh svojih močeh čim bolj prilagoditi vsem razmeram, v katerih je doraslo.

(Dalje prihodnjilj.)

V ladjedelnici California Shipbuilding Co. v San Pedru, Calif., imajo razne načine in metode za pospeševanje produkcije in delavci raznih departamentov se kosajo med seboj. Kot merilo v tem kosanju jim služi tudi miniaturno konjsko dirkališče, s katerim se med odmorom kratkočas Beulah Barnett. Delavci v tej ladjedelnici so organizirani v unijah ADF.

Sestanek z Belgijcem

(Radio-govor prof. Borisa Furia na v Londonu 15. julija 1944)

Nedavno tega sem se sestal z Belgijcem, ki je pravkar prišel iz osvobodene jugoslovanskega ozemlja. Dalmatinski tovariši ga bodo takoj spoznali, če jim ga opišem kot visokega, slokega mladčenca črnih las in rjavih oči z veliko brazgotino na desnem roki, spomin na rano v besinjski kampanji. Prinesel mi je partizanske časopise, brošure in fotografije ter pripovedoval o svojem življenju med partizani.

Zagledal sem se v slike teh naših Dalmatincev, v njih obraze, izražajoče toliko pretrganega trpljenja in gorja in toliko nezlomljive vere v sedanjost in bodočnost. Dalmacija, dežela tako slavne preteklosti, zibelka svojstvene kulture in edinstvenih mediteranskih državnih tvor. Koliko tujih zaveževalcev si je v teku dolgih stoletij skušalo osvojiti zemljo in duha naroda, ki prebiva pod tako čudovito modrim nebom in tako edinstvenih borbe naših narodov, se bo najsilnejše pokazalo, da je bil program OF in način njegove izvedbe edino pravičen in da je bila to edina pot, po kateri je mogel hoditi slovenski narod. Maršal Tito je združil narode Jugoslavije v epski slavi borbe in v globini politične modrosti. Z neomajno vero, izhajajočo iz storjenega, gledamo na pot, ki je pred nami, in ne vidimo nobenih mej ne vpregrad, ki bi jih naši narodi v svojem čudovitem poletu ne mogli premagati.

Moja belgijski znanec je srčal partizane, ki so pravkar prišli s položaja in kot delegati potovali na Mladinski antifašistični kongres. To je simbolično za vso narodno-osvobodilno borbo in za novo Jugoslavijo: kulturno delo na kongresu in prekinitev borbenih operacij, odmor med vojaškimi akcijami. Kulturno delo in vojaške akcije sta le momenta enega in istega osnovnega duhovnega nastojanja, in delegati, ki so se po mladinskem kongresu neposredno vrnili na položaj, so kulturno delo tam le nadaljevali.

Ko se je belgijski prijatelj od mene poslovil, mi je dejal: Na nove obali in v nove borbe me kliče dolžnost. V svojem srcu ponesem spomin na sveti plamen, ki oživlja vso borbo za svobodo. Vseeno je, kje se borim proti istemu osnovnemu zlu človeštva: ali na negotoljubnih tleh Abesinije, ali pod vašim soncem, ramo ob ramo z vašimi pravilnimi junaki, ali kjer koli. Za uresničenje istega vsečloveškega ideala smo bratje v orožju in v duhu, in taki bomo ostali po končani zmagi.

Naj ti bo vojna sreča mila, belgijski tovariš, borec za novo svobodo življenja. —(ZOJSA)

Ko je osma britanska armada v Italiji prodrla do Florence, so šli v akcijo tudi florentinski antifašisti in pričeli napadati Nemce v mestu. Prizor teh uličnih bojev je videti na sliki.

Vprašanje jugoslovansko-italijanskih mej

Grof Carlo Sforza, minister v sedanji italijanski vladi, je 20. avgusta t. l. v Rimu imel velik govor o novi zunanji politiki Italije, v katerem je med drugim govoril o bodočih odnosih med Jugoslavijo in Italijo.

Sforza smatra, da mora Reka postati en od sedežev Zveze narodov, a Trst bi ostal pod Italijo s tem, da se njegova luka internacionalizira pod konzorcijem, v katerem bi sodelovala tudi Jugoslavija. Ta rešitev po mišljenju Sforze bi bila simbol italijansko-jugoslovanskega sodelovanja.

Sforza, ki je kot minister zunanjih zadev v predfašističnih vladah po prvi svetovni vojni uvedel politiko prisilnega poitalijančevanja južnih Slovanov pod Italijo, poizkuša sedaj, da na veke utrdi neopravičeno oblast Italije nad temi kraji. Iz Sforze tedaj govori glas italijanske imperializma pod demokratsko masko. Noben jugoslovanski rodoljub ne bo sprejel takšno rešitev.

Sforza je skrajni nacionalist starega kova in ne predstavlja duha nove, demokratske Italije. Ta potomec stare aristokratske obitelji ni uspel, kot se je v inozemstvu pričakovalo, da igra odločilno vlogo v vladi Bonomija. V kolikor ima on danes vpliv v novi italijanski vladi, to je v glavnem rezultat pritiska neitalijanskih konzervativnih sil. Ipak njegova beseda je gotovo važnost ter morajo zato vsi južni Slovani takoj razkrinkati to novo obliko italijanskega imperializma.

V zvezi z vprašanjem Istre in Trsta je nedavno izšla stvarna in zanimiva analiza v Washington Postu izpod peresa Paula Winklerja, ki se smatra za strokovnjaka v evropskih problemih. Mr. Winkler v glavnem trdi sledeče:

"Po dvasjetih letih fašizmu se italijanski narod počasi osvobajuje njegovih učinkov. Mnogo več časa bo treba, da se iznebijo njegovih nacionalnih koncepcij, ki datirajo iz predfašistične dobe in katere je fašizem prevzel baš zato, ker so se prilagale italijanskemu nacionalizmu. Prva in najvažnejša ideja tega nacionalizma je teorija, da mora Jadransko morje biti italijansko jezero: 'il nostro mare'."

Italijanski polotok formira zahodno mejo Jadrana. Vzhodni obala je jugoslovanska. Severovzhodni ogel, tako zvana Julij, ska Krajina po (italijanski Venezia Julia), ki se razteza do istrskega polotoka, je naseljena s mešanimi italijanskim in jugoslovanskim prebivalstvom. Po osnovi tega plemenskega položaja je bilo Italiji mogoče, da po prvi svetovni vojni te kraje zahteva in tudi dobi.

V času med prvo in drugo svetovno vojno je Jugoslavija pri pojenju teh krajev Italiji vedno smatrala za veliko nepravilnost. Na jugoslovansko stališče temelječa na dejstvu, da je v Juljski Krajini jugoslovansko prebivalstvo številnejše od italijanskega, so Italijani odgovorjali, da so glavna mesta—Trst, Gorica, Pulj, itd.—močno italijanska. Medtem, zemljepisno, se Juljska Krajina ne more smatrati za del italijanskega polotoka, a ekonomsko njena glavna luka Trst ne more obstojati s priložnostjo Italije, ker Jugoslavija tvori njeno naravno zaledje.

Z vstopom v prvo svetovno vojno Združene države niso priznale zaključkov tajnega londonskega pakta, po katerega pogojih so bili kraji dani Italiji kot nagrada za njeno sodelovanje z zavezniki, ko so Hrvati in Slovenci šli pod Avstro-Ogrsko. Kar je več, predsednik Wilson se je protivil zaključkom tega pakta, a Italija je vzle tem dobila ne samo Julijako Krajino z Istro, Gorico, Trstom in bližnjimi kraji, ampak je naknadno z D'Annunzijem umetno narejenim "prevratom" zasedla tudi Reko z njeno izvrstno luko, čeprav to mesto ni bilo vključeno v londonskem paktu.

Danes so Italijani v skrb, ker domnevajo, da pogoji tajnega italijanskega premirja z zavezniki dajejo celo Julijako Krajino s Trstom—Jugoslaviji.

Posebno so zaskrbljeni za Trst, brez oziroma na jugoslovanske pravice do njega, ker je italijansko posestvo te luke postalo občutno vprašanje za italijanski narod, kateremu je pred svetovno vojno to mesto bilo simbol in srečanje "iredentizma".

Skoro vsi Italijani so si edini, da sedanja meja med Jugoslavijo in Italijo mora biti približno leta kot je bila med bivšo Avstro-Ogrsko in Italijo.

Glede italijanskih manjšin v tem področju nekateri priporočajo preselitev Italijanov, a drugi predlagajo, da se jim garantirajo popolne manjšinske pravice. Tretja možnost, katero predlagajo večinoma zunanji nejugoslovanski in neitalijanski krogi, bi bila, da se Trst z okolico internacionalizira in izpremeni v svobodno luko. —(ZOJSA)

Program za oskrbo mater in dojenčkov

Federalni program, ki nudi nujno oskrbo materam in dojenčkom, bo mogel v bodoče poskrbeti za več kot pol milijona ameriških vojakov, katere imajo majhne otroke, oziroma dojenčke. Kongres je nakazal v to virko \$42.800.000, kar bo zagotovilo pomoč za nadaljnjih dvanajst mesecev. Tako je ocenila Katherine F. Lenroot, načelnica delavskega zveznega urada za oskrbo otrok.

Miss Lenroot je tudi dejala, da je zdaj odobrenih za dobljanje zvezne podpore v tem oziru okrog 40.000 slučajev mesečno, v mesecu maju pa je bilo prijavljenih celo 46.000 slučajev. Od meseca, ko se je program pričel izvajati, pa do konca maja t. l. je Strie Sam nudil pomoč 355.700 materam z malimi otroki, katerih možje so v vojaški službi.

Nova apropracija ali nakazilo, določeno v kongresu, bo omogočilo, da bodo tudi žene armadnih zračnih kadetov mogle dobiti vladno podporo zase in za dojenčke. Do zdaj so bile te podpore deležne predvsem žene najnižje plačanih vojakov pehote, mornarice, mornariških zborov in obrežne straže.

Program izvajajo državne organizacije za zdravje, katerim nakaže potrebne vsote delavski urad za oskrbo mater in dojenčkov. Namen programa je predvsem poskrbeti za medicinalno in slšno potrebno pomoč za žene vojakov v času nosečnosti, ob času rojstva otroka, ter vsaj 6 mesecev po rojstvu, za dojenčka samega pa se skrbi v tem oziru do starosti enega leta.

Miss Lenroot je dejala, da je program nujne oskrbe za matere in dojenčke v teku v vseh državah, kot tudi v Distriktu Columbia in v drugih zunanjih teritorijah, spadajočih pod vladno Zedinjenih držav. Žena ameriškega vojaka more dobiti tozadevno podporo neglede na to, v kateri državi živi ali pa se slučajno nahaja. Tudi se v pogledu nakazanja podpore ne vodi nobenih investigacij, ki naj bi določile, če je priglajenka za podporo zares potrebna, ali kakšno je njeno finančno stanje.

Materam se nudi najboljša oskrba, je dejala miss Lenroot, ki je pripomnila, da je v mnogih slučajih potrebno nuditi materi ali pa dojenčku posebno nego ali zdravniško oskrbo, za katero pa očetu ali možu vojaka ni treba nič dodatnega plačevati. Ako je otrok rojen s kako hibo, ki se da popraviti, se poskrbi tudi za to.

Aplikacijske forme za tozadevno pomoč morejo dobiti žene vojakov bodisi pri Bdeem kritu, ali pa pri zdravnikih, kot tudi seveda pri okrajnem ozir. lokalnem oddelku za javno zdravje (Health department). Izpolnjene pole ali aplikacije naj se odpošljejo v državni urad za javno zdravje, in sicer v državi, kjer prosiška za tako podporo živi ali biva. Tudi za informacije naj se piše na omenjeni državni zdravstveni urad. Ženam vojakov se priporoča, da se poslužijo te javne pomoči, in sicer takoj v začetku nosečnosti, da se tako zagotovi dobro zdravstveno stanje matere in otroka v vsakem oziru. —FLIS.

SANIN

Poslovenil Stane Kralovec

(Nadaljevanje)

"M-hm..." je zategnil Ivanov in za nekaj časa uprl oči v tla, potem je pa zamahnil z roko. "To je zame zelo hudo, prijatelj... pa saj ne gre za to!"

"Pojdi z mano!"

"Kam?"

"To je vseeno, bomo že videli."

"Pa saj nimam denarja."

"Tudi jaz ga nimam," se je zasmejal Sanin.

"Ne, beži rajši sam... Petnajstega se že začne pri nas šola. Potem bo pa spet vse po starim!"

Sanin mu je molče pogledal naravnost v obraz in prav tako je tudi njega pogledal Ivanov. Hipoma mu je pa bilo nekako nerodno in se je sesedel, kakor da bi videl v zrcalu, da je njegov obraz gnusen. Sanin se je obrnil v stran.

Odšla sta čez dvorišče. Sanin je odšel v hišo, Ivanov pa na temni, somračni vrt, kjer so ga žalostno sprejele jesenske večerne sence in duh po tistem trohnenju. Ivanov je šel čez travo in grmovje k Saninovemu oknu in pod njegovimi nogami je šuštel listje in pokalo dračje. Okno je bilo odprto in temno.

Sanin je pa tiho šel skozi dvorano in se ustavil zraven vrat na balkonu, kjer je začul znane glasove.

"Kaj pa vendar hočeš od mene?" je slišal z balkona Lidin glas in Sanina je presenetil njen medli, izmučeni ton.

"Nič nočem," je odgovoril Novikov in glas mu je bil očitno po sili pust in čmeren; "samo čudno se mi zdi, da sodiš tako, kakor da bi se žrtvovala zame... Saj sem jaz..."

"No, dobro," se je utrgalo Lidi in v somračni večerni tišini je nepričakovano zadonel njen kristalni glas blizu solz; "ne jaz... ti žrtvuješ... ti... Saj vem!... Kaj pa še hočeš od mene?"

"Hm!" je rekel Novikov v zadregu in v dvomu, vendar je bilo slišati, da je bil nekoliko zbežan in je skušal to skriti.

"Torej ti me ne moreš razumeti!... Jaz te ljubim in zato ti sploh ni žrtve... Toda če ti smatraš najino zблиžanje kot žrtve enega od naju, kakšno življenje bo pa za naju?"

Glas Novikova se je okreplil in zadonel prepričevalno in celo razveseljeno, kakor da bi pravkar zadel prazen in bil vesel, da bo zdaj za gotovo prepričal Lido.

"Razumi vendar... Midva lahko živiva samo pod enim pogojem, namreč da bi ne bilo ne od tvoje ne od moje strani nobene žrtve. Eno je mogoče: Ali se midva ljubiva in tedaj je najino zблиžanje premišljeno in naravno, ali se pa ne ljubiva med seboj in tedaj..."

Lida se je hipoma spustila v jok.

"Kaj se vendar jokaš!" je osupel in razjarjen dejal Novikov: "Jaz ne razumem... in menda nisem dejal nič žaljivega... Nehaj!... Jaz sem mislil prav tako tebe kakor mene... Vrag ve, kaj je to!... Pa kaj se vendar jokaš! Še govoriš ne bi smel!"

"Jaz ne vem... ne vem..."

Pritajen in nesrečen ženski glas kot majhna, onemogla in nema tožba je neznosno otoplo zaveznel.

Sanin se je namršil in odšel v svojo sobo.

"Z Lido je torej že konec," si je mislil; "mogoče bi napravila bolje, če bi se takrat zares utopila..." Mogoče se bo pa preokrenilo... Kdo ve?"

Ivanov je slišal pod oknom, kako je on naglo šaril, šuštel s papirji in kako mu je nekaj padlo na tla.

"Boš kmalu?" je nestrpno vprašal.

Tesno in dolgočasno mu je bilo stati pod temnim oknom, v bledem somraku ob jesenski zarji, pred temnim, zagonetnim vrtom. Šum ga je spomnil na njegove sanje.

"Tako!" je odgovoril Sanin tako blizu pri oknu, da se je Ivanov stresel. Tmina za oknom se je zamajala in iz nje se je pomaknil kovčeg in bel Saninov obraz.

"Drži!"

Sanin je lahko skočil na tla in prijel kovčeg. "Torej pojdiva!"

Hitro sta šla čez vrt.

Bilo je somračno in dišalo je po zmrzujoči zemlji. Drevje se je močno ogolilo in zato je bilo vse preveč prazno in prostorno. Za reko je ugašala zarja; voda se je lesketala osamela, pozabljena in zavržena na koncu nikomur več potrebnega vrta.

Ko sta prišla na kolodvor, so gorele na brezkončnih potih signalne luči in umerjeno je puhala vlakova lokomotiva. Ljudje so tekali in butali z vrati, klicali in se zmerjali s surovimi, hudobnimi besedami, kakor da bi bili vsi žalostni in hoteli z navidezno hudobnostjo skriti svoja čustva pred drugimi. Temna množica zbeganih kmetov s svežnji se je premikala po peronu.

(Konec prihodnjic.)

ČRTICE

(1911-1913)

IVAN CANKAR

MONA LISA

Poslušaj to žalostno zgodbo in ne boš se čudil več, da sem pust in sivi!

Zaljubljen sem se v maju... Nikar se ne sme! Tudi pusti ljudje imajo pravico do maja in do ljubezni. In solnce sije na puščavo žarnejše nego na mlado njivo.

Prišel sem v krčmo. Saj poznai tiste stare, tihe, polumračne krčme, kjer se človek počuti kakor doma za toplo pečjo. V takih krajih se zbirajo mirni, spodobni, že nekoliko postarni ljudje, ki ne marajo glasnih besed in napitnic. Tam sem jo ugledal prvičkrat in sem se takoj zaljubil.

Večerjala sta, ona in njen mož. Njega sem poznal že iz študentskih let in nisem vedel, da je oženjen. Neprijeten človek je bil. Majhen, droben, črnkast; vse je bilo črnkasto, lasje, oči, polti; celo na govorici in na obnašanju je bilo nekaj, ne vem kaj... nekaj črnkaste-ga. Govoril je sila hitro, po sto do sto petdeset besed v minuti in vsenavzkriž, skokoma, brez vsake zveze. Prvo uro bi človek mislil, da je čisto nedolžen, le nekoliko prismojen; drugo uro bi rekel, da je zvitorepec brez primere; tretjo uro pa bi pljunil in šel. Pisal je za Bennatija, kar je bilo nepotrebno, ker je razodevala že njegova nemirna senca laiko pokolenje.

On je še cmokal z mokrimi ustnicami, ona je bila že poverčevala. Sedela je pokonci, roke sklenjene v naročju. Najprej, še prej nego njega in krčmo in ostale goste sem videl njen obraz. In sem se v tistem hipu zaljubil vanj, kakor sem že povedal. Omamljen sem bil, kako bi rekel, premagan, na tla pobit. Smehljala se je; ta smehljaj je

bil ves prepojen s sladkostjo; ne prepojen—zastupljen; zakaj tista sladkost je bila kakor strup spoznanja in brezsrčne vsevednosti. Devica ti ponuja studenčnico, ženska strup—kako boš volil? Volil boš strup. Kajti Adam si: večno življenje in paradiz za poslednje spoznanje! To spoznanje je bilo tudi v očeh, v tistem pogledu, polnem razgaljene nedolžnosti, otroške pohote in sitega počivanja; ženska greši in vprašuje: kaj je greh? ... Tako je bila Monna Lisa.

To se pravi, ime ji je bilo Lida. En sam glasnik je kazal na razliko. Bila je malomeščanska

Monna Lisa, ljubljanska. Ne dala bi se slikati Leonardu, temveč Koželju. Ali vse to je prazna estetika; kaj bi ž njo v tem ognju, ki mi je razpalil glavo in noče ugasniti? Še zdaj nel...

Poleg gospe je sedel dolg, zaspal fant, kodrolas, modrook, s čisto vsakdanjim, skoraj neumnim obrazom. Vse večer ni znil besede in nihče se ni zmenil zanj. Ko mi je segel v roko, je narahlo zazelhal.

Mož mi je dolgo in krepko stiskal obe roki ter je govoril brez nehanja same gole, puste brezmišlice.

"Nič se nisi postaral, pa te nisem videl sedem kraških let!... Kaj je novega v literaturi, v umetnosti? Napredek pač, na vseh koncih in krajih! Škoda le, da je naš narod tako majhen! Če bi, na primer, združili vse kaj-kavce... Jaz sem se oženil... saj vidiš mojo ženo... oprostite, gospod Lamut—moja žena!..."

Skupina članov unije transportnih delavcev CIO v Philadelphiji opazuje podpis prve kolektivne pogodbe med unijo in družbo. Istočasno je bila na delu tudi veleporota, da poiskre krivce, ki so pred nekaj tedni povzročili "rasno" stavko, ki je skoraj šest dni paralizirala vso transportacijo v Philadelphiji. Unija CIO je doletela klanovce in voditelje kompanijske unije, ki je bila poražena pri volitvah pod vodstvom delavskega odbora.

Your Fat's in the Fire

Prof. James Nichols of Atlanta, Ga., shows a flame thrower in action. The tanks on his shoulders hold fuel oil and nitrogen. Fuel oil, forced up by the nitrogen, feeds the flames that spurt out to a distance of 100 feet. Used fat is an essential ingredient in the manufacture of this fuel. What used to be thrown away in the kitchen, now throws back our enemies.

in zdaj živim čisto zase, v kaj-bici, v kajbici! Zanimam se le ob nedeljah za umetnost in take reči, le ob nedeljah in praznikih... Ti seveda, ki stojiš takorekoč sredi kulturnega viharja... ali še stojiš? ... To je moj mladi prijatelj, oprostite: gospod Svožil—gospod Lamut! Doma je z Moravskega, učen človek, filolog! ... Tako se zdaj poznamo... sploh pa se poznajo pošteni ljudje že od rojstva! ...

Kaj je bilo v tej plohi, vedi Bog sam; odkritosrčnost ni bila. In navsezadnje je morda govoril nekoliko drugače. Jaz sem bil omamljen, na tla pobit, kakor sem že povedal.

Molčala je ves čas, ves čas se je smehljala, in začutil sem, kako je težko legel njen pogled na moje čelo. Da bi se ne onesvestil, ali da bi ne napravil kakršnekoli neumnosti, sem strmel na njene roke. Ali tiste njene roke, polne in bele, sklonjene v naročju, so bile kakor njen smehljaj in njen pogled. Gledale so name in so se mi smehljale, s smehljajem polnim zadnjega, brezsrčnega spoznanja.

Mož je govoril, govoril; mili Bog!

"Kajbica, resnična kajbica! O domače ognjišče, sveti hram! ... Drugi kolovratijo po svetu, ceste pa se človek naveliča, doma nikoli ne. Glej, jaz sem svojo srečo zaklenil... zaklenil v kajbico. Ne maram, da bi kdo gledal skozi dur, še z enim očesom ne, še skozi ključavnico ne. Tudi pismonoša ostane v veži, troje korakov od duri; in če bi prišel, Bog nas varuj, eksekutor v hišo, bi mu znosil vse pod stopnice, še tapete in omet... Kakor večna luč sije moja sreča v kajbici; meni samemu. Ali razumeš? Nekaj imeti, česar drugi nihče nima... čisto sam za-

se... ljudje hodijo mimo in ne vidijo, ne vprašajo... kakor gre ubog popotnik mimo zaklada in ne vidi skritega plamena... Kdo je že tisti, ki je pel o vrtu skrivnostnem, na vekomaj zaprtem, kakor ga nosi vsak človek v svojem srcu? Jaz ga ne nosim le v svojem srcu; z očmi ga lahko ogledam, z rokami ga lahko otipam—moja kajbica je moj skrivnostni vrt. Drugi vodijo svojo srečo na izprehod, v družbo, v gledališče, v koncert in jo razkazujejo ljudem—kakor nespameten otrok, ki kaže tovaršem svoje bonbone, da jih ogledujejo zavide oči in otipavajo nečedni prsti. Tudi jaz se ne bojim sveta, celo v krčmo zahajam; ali moja sreča je doma zaklenjena; tam gori večna luč, meni samemu na radost..."

Monna Lisa se je smehljala.

"Kaj namerava s tem brezmišelnim in gnusnim besedovanjem?" me je spreletelo. "Pravi, da zaklepa svojo večno luč, pa jo je brez sramu prižgal kar v krčmi!"

On je hitel, da so se mu ustna penila.

"Zdaj misliš... natanko vem, kaj misliš: da sem ljubosumen. In že zbiram iz teh in iz onih globlin svojo modrost. Da ljubosumen človek govori o svoji ljubosumnosti, kadar bi bilo najmanj treba; da jo razodeva tam, kjer bi jo rad pod zemljo skril; in da torej ni prav nič nevaren človek. Ali to je vse druga stvar, ta moj skrivnostni vrt... Na, tukaj je moja žena... poljubi jo in povedal ti bom, če si jo poljubil po vseh pravilih. Ali bi rad?"

Mrz mi je lezel po kosteh. Monna Lisa se je smehljala.

On je pokazal na dolgega, zaspalega fanta.

"Tale je že storil, pa ne čisto

po pravilih, ker je še otrok. Neroden je bil... trubadur pač, trubadur. Zdaj ne zahaja več k nam, naveličal se je; le včasih se prikaže pod oknom... Drugače pa je moj dobrotnik; čisto radevoljno mi je pomagal korigirati latinske preparacije..."

Dolgi fant je malomarno odmahnil z roko, kakor da bi hotel reči: "Eh kaj, ni spomina vredno!"

Mož pa je govoril dalje, da je v meni vse trepetalo od gnusa: "Hvaležnost je vendarle najlepša čednost na svetu! Zakaj hvaležnost rodi spet hvaležnost, dobrotu dobroto in vse tako dalje... kakor visoke strme stopnice do nebes. Kadar ugledam človeka, ki mi je le kdaj ponudil kozarec vina, ne morem drugače, nego da mu planem okrog vratu... res ne morem drugače!... Skoraj nerodno je, če je človek tako mehkega srca; le s prstom se ga dotakni, pa ostane odtis kakor v testu!"

"Kaj pomeni ta ostudnost?" sem pomislil. Ves omamljen sem bil; ne kapljice vina nisem okusil, pa sem bil pijan; lovil sem misli kakor pes muhe.

"Ali je prismojenec, da ne pomisli, kako mu kapljajo besede iz ust, kakor potne kaplje s čela—brez povoda in brez pomena, prazne in nikamor namenjene? Ali je za vsem tem besedovanjem grda misel, ki se ogrinja v predpustne šare, da bi zakrila svoj spačeni obraz? ... In čemu name ta ploha? Saj ni mogel vedeti v prvem trenutku, da sem prošil dežja!"

Iz vsega, kar sem takrat mislil in občutil, se je izluščila in je visoko vzkopela najmočnejša misel, ki me je takoj vsega prevzela: čudna misel, da bi pogledal v tisto kajbico, da bi jo prebrskal vso do poslednjega kotička in da bi si jo nazadnje osvojil, vso, tudi tisto večno luč, da bi svetila meni samemu.

Njegove besede so mi bile naposled kakor dež, ki potrka na

okno; komaj sem jih še slišal, dasi je iztegal svoje dolge prste preko mize ter me grabil za komolec.

Zgodilo se je nekaj posebnega; natanko ne vem, če se je zgodilo; ali takrat sem bil omamljen, kakor sem že povedal. Zazdelo se mi je, da so se njene težke, podolgate trepalnice nekoliko zgenile, da je bil pogled še bolj moten in globok; prešerno in zasmehovaje v greh vabeč. In zazdelo se mi je nadalje, da so se njene ustnice zasmehljale meni samemu, da je ta smehljaj, ki je prej oholo in prešestno govoril vsemu svetu, nenadoma ogovoril mene samega ter da je napol pomilovaje, napol prijazno pozdravil mojo ljubezen.

(Dalje prihodnjic.)

Razni mali oglasi

2 STAN. 4-5 SOB LESENA HIŠA. Eno stan. prazno. V dobrem stanju. 2832 Lyndale, blizu Calif. in Milwaukee Ave.

POTREBUJEMO perice, operatorice, izkušene imajo prednost. Dobra plača. Capitol Laundry, 915 S. California Ave.

PLESKARJE AVTOMOBILOV. Visoka plača. Stalno delo in dnevno delo. Unijaka plača.

3840 So. MICHIGAN BLVD. Boulevard 9100

PRODA SE zidana 2-5 zaprti porci hiša. V dobrem stanju. Dobra volnja zveza, 2414 Medill Ave.

OPERATORICE na šivalni stroj. Izkušene na šivanju, lahko delo. Bonuses. 4403 N. Pulaski Rd.

LATHE, MILLING MACHINE, Drill Press operatorje. Zlagatelje in čimnarje izkušene ali ne izkušene potrebujemo. Aviation Tool & Eng. Co., 2248 W. North Ave.

UPHOLSTERE in TRIMER za trke sedeže. Nujno vojno, stalno delo. 4403 N. Pulaski Rd.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

TISKARNA S.N.P.J.

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, čimnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojznila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerna, unifako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in pristoje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlana \$6.00 za eno letno naročnino. Kot vsi člani se plačajo pri ansementu \$1.20 za tednik, se jim to pristoje k naročnini. Torej sedaj ni vroška, reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je v naša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravnštvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnštvu znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zorui. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolice je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 6.00
2 tednika in 7.00	2 tednika in 10.00
3 tednika in 9.00	3 tednika in 12.00
4 tednika in 11.00	4 tednika in 14.00
5 tednikov in 13.00	5 tednikov in 16.00
Za Evropo je \$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je naša lastnina.

PROSVETA, SNPJ. 2857 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. društva št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. Čl. društva št.

3. Čl. društva št.

4. Čl. društva št.

5. Čl. društva št.

Mesto Država

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

Izšel je—izpopolnjeni

DR. KERNOV

ANGLEŠKO-SLOVENSKI BESEDNJAK

Cena \$5.00 s poštnino vred

V zalogi imamo tudi njegovo

Angleško-slovensko berilo

najboljši pripomoček pri učenju angleščine za starejše, ali mlajšim za učenje slovenščine.

Cena \$2.00 s poštnino vred

Naročila prejema

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.